

- 7) *Pannuthesia* – ĝenerala admono: rebonigitaj homoj helpu sin reciproke kaj kreu kondiĉojn por bona, digna kaj deca vivo sur la tuta mondo. La tutan verkon devis kompletigi „Lexicon reale pansophicum – liber librorum ceu bibliotheca portatilis” (Reala pansofia leksikono – libreto aŭ biblioteko portebla), kiun Komenský komencis skribi, sed ne plu povis finverki.

Kiel videble, „*Panglottia*” estas integra parto de la tuta programo, ĝi estas planata post la atingo de ĝeneralaj scio kaj eduko – tio signifas, ke la lingvo estu parto de homara klerigo, la homo estu bone edukita ne nur morale, fake, arte kaj science, sed ankaŭ lingve. (En multaj interlingvistikaj verkoj estas „Panglottia” indikata kiel nomo de lingvoprojekto, sed tio ne veras, Komenský nek ellaboris kompletan lingvoprojekton, nek donis al ĝi nomon, li skribis nur pri „nova harmonia lingvo”). Jen la ĉefaj ideoj: La lingvo, kiun la homoj bezonas por bone kompreni ĉiujn informojn kaj bone kompreni sin reciproke, kun la celo de saĝa kaj paca vivo sur la mondo, devus esti perfekta. En perfekta lingvo devas regi harmonio inter vortoj, aĵoj kaj pensoj. Laŭ tiu rilato, ekzistas lingvoj krudaj, poluritaj kaj perfektaj (*rudes, politae, perfectae*): lingvoj latina kaj greka estas poluritaj, sed perfektan lingvon havas neniuj, eble nur anĝeloj. La perfekta lingvo devus ampleksi kompletan sistemon de ekzistantaj nocioj (konkretaj kaj abstraktaj), tiel ke ĉiu ricevu sian nomon. Por tio oni uzu ĉiujn sonojn, tiel ke neniuj sonoj restu sen signifo. Ĉiuj ecoj de nocioj, aĵoj kaj sonoj devas esti prilaboritaj al fina harmonio. Ellaboro de perfekta lingvo estas malfacila kaj longdaŭra, tial pli oportunos perfektigi la lingvojn jam ekzistantajn, en kiuj ĉiu lernu legi, skribi kaj informiĝi. Ĉar kelkaj lingvoj jam estas kleraj kaj internacie konataj (ekzemple latina, greka, hebrea, araba), ankaŭ multlingveco utilis: ekzemple, sur ĉiu kontinento oni kromlernus unu komunan lingvon. La idealo tamen estus unulingveco, ĉar „ju pli da lingvoj oni lernas, des pli oni timu konfuzon” (Quo quis plures linguas tenuerit, maior ili metuenda confusio, Pangl. VI,1). Nun, pluraj lingvoj havas siajn avantaĝojn, ekz. la hebrea havas mallongajn radikojn, la germana multajn eblojn de vortkunmetado, la greka estas belsona ktp., sed neniuj estas perfekta en si mem, sekve aperas ideo kunigi la avantaĝojn de ĉiuj konataj lingvoj en unu komuna, harmonia kaj pansofia.

Ĝi havu eble malmultajn radikojn (200 ĝis 300), de kiuj eblus derivi multegajn aliajn, laŭ la principo: simpla aĵo – simpla vorto, parenca aĵo – parenca vorto, komplika aĵo – kunmetita vorto. Ĉiuj objektoj de la sama genro havu komunan genran nomon kaj la unuopaj specoj estu nomataj per la sama nomo kun diversaj afiksoj. Tiel eblus ekz. unuecigi la nomojn de astroj, plantoj, metaloj, ŝtonoj, animaloj, vestaĵoj, konstruaĵoj k.a.; do ekzemple ekzistu unu baza radiko por ĉiuj nocioj de tempo ekde minuto kaj horo ĝis etapo kaj erao (en la latina: *tempus, momentum, minutum, hora, dies, mensis, annus, saeculum, aevum, aeternitas*) aŭ por diversaj formoj de la sama objekto (ekz. *gladius, ensis, spatha, mucro, pugio* – diversaj iloj por piki). Parencaj vortoj devas simile aspekti, do ne kiel ĉeĥe *kůň* – *hříbě* (ĉevalo – ĉevalido), sed kiel *liber* – *libellus* (libro – libreto). En la parto pri vortokreado, Komenský detale priskribas diversajn malfacilaĵojn en konataj lingvoj, por eviti ilin en la konstruado, ekzemple latinaj sufiksoj *-tilica, -torius, -avus, -ivus, -itius, -entus, -ax, -eus, -ilis, -ofus*, k.a. ne havas propran signifon – sufiĉus unu klara sufikso por indiki kvaliton. Analogie, la prefikso *in-*, kiu signifas „ne”, povus esti uzata ĝenerale: analogiaj al *indoctus* (neklara), *impius* (nepia) estus *inaudiens* (neaŭdanta) anstataŭ *surdus* (surda), *invidiens* (nevidanta) anstataŭ *caecus* (blinda). Plue estas nomataj kelkaj „modelaj” sufiksoj, ekzemple la ĉeĥa